

წვრილმანი ხულიგნობა v. გამოხატვის თავისუფლება თბილისის საქალაქო სასამართლოს ერთი დადგენილების მატალითა

I. შესავალი

2023 წლის 10 მარტს თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიამ “TikTok”-ის პლატფორმაზე განთავსებული ვიდეოს შინაარსის გამო ადმინისტრაციულ სამართალდამრღვევად ცნო კურიერი. სასამართლომ განმარტა, რომ “TikTok” მიიჩნევა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის (შემდგომში – „ასკ“) 166-ე მუხლით განსაზღვრულ საზოგადოებრივ სივრცედ და ნებისმიერ პირს ამ პლატფორმაზე ინფორმაციის განთავსებისას აქვს ვალდებულება, დაიცვას საზოგადოდ მიღებული ეთიკისა და ზნეობის ნორმები.¹

სტატიის მიზანია, სასამართლოს გადაწყვეტილების შეფასების საფუძველზე განიხილოს წვრილმანი ხულიგნობისა და გამოხატვის თავისუფლების ფარგლები, სად გადის ზღვარი შეურაცხყოფასა და გამოხატვის თავისუფლებას შორის. შეჯამების სახით კი ნაშრომში წარმოდგენილია შესაბამისი დასკვნა და რეკომენდაციები.

II. სასამართლოს გადაწყვეტილება

1. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

2023 წლის 26 იანვარს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ქ. თბილისის პოლიციის დეპარტამენტმა შეადგინა სამართალდარღვევის ოქმი ი.მ.-ის მიმართ. სამართალდარღვევის ოქმის თანახმად, მოქალაქე ი.მ.-მ სოციალურ ქსელ “TikTok”-ში განათავსა ვიდეო, სადაც ის სიტყვიერ შეურაცხყოფას აყენებს ქ. თბილისის მერს და მერიის თანამშრომლებს, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის თანამშრომლებს. ოქმის შემდგენი ორგანოს წარმომადგენლის განმარტებით, სოციალური ქსელი მიიჩნევა საჯარო სივრცედ, ი.მ.-ის ქმედება,

¹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2023 წლის 10 მარტის №4/456-23 დადგენილება.

მისი შინაარსიდან გამომდინარე, ცდება სიტყვისა და გამოსატვის თავისუფლების ფარგლებს და ასკ-ის 166-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული სამართალდარღვევაა.

ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემულმა პირმა დაადასტურა, რომ მან სოციალურ ქსელ “TikTok”-ში განათავსა ვიდეო სათაურით: „ვისაც გინების მოსმენა არ გსურთ, არ უყუროთ და არ უსმინოთ“. ვიდეოში ის გამოსატვას მწვავე პროტესტს ქ. თბილისში, ჭავჭავაძის გამზირზე გზის მონყობასთან დაკავშირებით, აკრიტიკებს იმ ადამიანებს, რომლებიც თავიანთ სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ბოროტად იყენებენ და პრივილეგიებული მდგომარეობით სარგებლობენ.

ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემული პირის წარმომადგენლის განმარტებით, ი.მ. არის სოციალურად აქტიური ადამიანი და სხვადასხვა საკითხზე ხშირად გამოსატვას საკუთარ მოსაზრებას სოციალური ქსელის მეშვეობით. იგი არის კურიერი და მთელი დღის განმავლობაში მოპედით გადაადგილდება თბილისის ქუჩებში, ამიტომ განსაკუთრებით მწვავედ აღიქვამს სატრანსპორტო პოლიტიკას. 2022 წლის 10 დეკემბერს მან ჩაწერა და სოციალურ ქსელში განათავსა ვიდეო, სადაც აპროტესტებს ქ. თბილისის საგზაო პოლიტიკას. კერძოდ, აკრიტიკებს ხელისუფლების გარკვეულ ორგანოებს იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რომ ე.წ. ავტობუსის ხაზზე მხოლოდ პრივილეგირებულ ადამიანებს შეუძლიათ გავლა, ხოლო ნებისმიერ სხვას ამის გამო პოლიცია აჯარიმებს. რაც შეეხება პოლიციის თანამშრომლების მიმართ სიტყვიერი შეურაცხყოფის მიყენების ფაქტს, წარმომადგენელი განმარტავს, რომ ი.მ.-ის შეურაცხყოფელ მიმართვას არ ჰყავს კონკრეტული ადრესატი და არ არის მიმართული კონკრეტული პოლიციელისაკენ, გამონათქვამს აქვს პირობითი ხასიათი და ამავე დროს, ეს არ ყოფილა პოლიციელის შეურაცხყოფა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს.

2. სასამართლოს პოზიცია

2.1. თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2023 წლის 10 მარტის №4/456-23 დადგენილებით კურიერი ი.მ. ადმინისტრაციულ სამართალდამრღვევად იქნა ცნობილი. სასამართლომ შეაფასა ასკ-ის 166-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული წვრილმანი ხულიგნობის ჩადენის ფაქტი. ხსენებული ნორმის თანახმად, წვრილმანი ხულიგნობა არის საზოგადოებრივ ადგილებში ლანძღვა-გინება, მოქალაქეებზე შეურაცხყოფელი გადაკიდება და სხვა ამგვარი

მოქმედება, რომელიც არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგსა და მოქალაქეთა სიმშვიდეს, რაც გამოიწვევს დაჯარიმებას 500 ლარიდან 1000 ლარამდე ოდენობით ან ადმინისტრაციულ პატიმრობას 15 დღემდე ვადით.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ წერილმანი ხულიგნობის შემადგენლობისათვის ქმედება ჩადენილი უნდა იყოს საზოგადოებრივ ადგილას და ასევე უნდა დაირღვეს საზოგადოებრივი წესრიგი და მოქალაქეთა სიმშვიდე. საზოგადოებრივ ადგილად მიიჩნევა სივრცე, სადაც საზოგადოების გარკვეული წევრები არიან შეკრებილნი ან/და საზოგადოებისათვის საერთო სარგებლობის სივრცე და სადაც ნებისმიერ პირს აქვს ვალდებულება დაიცვას საზოგადოდ მიღებული ეთიკისა და ზნეობის ნორმები. წერილმანი ხულიგნობისაგან დაცვის ობიექტია საზოგადოებრივი წესრიგი და ადამიანის ხელშეუხებლობა.

სასამართლოს განმარტებით, საზოგადოებრივი წესრიგი არის ურთიერთობათა ერთობლიობა, რაც უზრუნველყოფს საზოგადოებრივ სიმშვიდესა და ცხოვრების ნორმალურ რიტმს. ხულიგნობა არის ქმედება, რომლისთვისაც დამახასიათებელია პირის მიერ საზოგადოებრივი წესრიგის უხეშად დარღვევა და ეს ქმედება უნდა გამოხატავდეს საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემულობას. ხულიგნობისათვის დამახასიათებელია მიზანმიმართულობა, უხამსობა, მისი მოტივი და მიზანი პირის მისწრაფებაა, დაუპირისპირდეს საზოგადოებას, მის წევრებს, დაუმტკიცოს მათ აგრესიული ქმედების ჩადენით, რომ არაფრად აგდებს გაბატონებულ ზნეობრივ ნორმებს, რაც ქმედების განმახორციელებლის აზრით, მის უპირატესობას ადასტურებს საზოგადოების სხვა წევრების მიმართ.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ კანონი ევოლუციურად უნდა განიმარტოს და საზოგადოების თავშეყრის ადგილად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ასევე სოციალური ქსელი, რომელიც დიდ როლს ასრულებს თანამედროვე საზოგადოების ყოველდღიურ ცხოვრებაში და განუსაზღვრელი წრისათვის კომუნიკაციისა და ინფორმაციის გავრცელების საშუალებაა.

სოციალური ქსელის არსისა და დანიშნულების განმარტების დროს სასამართლომ მიუთითა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე, რომლის მიხედვით, „გამოხატვის თავისუფლების კონტექსტში, „საჯაროდ გავრცელება“ არ გულისხმობს ინფორმაციის მხოლოდ პრესასა თუ ტელევიზიაში გახმაურებას, მით უმეტეს, იმ პირობებში, როდესაც სოციალური მედია სულ უფრო დიდ როლს ასრულებს თანამედროვე საზოგადოების ცხოვრებაში. ნებისმიერი საშუალება, რომელიც ინფორმაციის პირთა განუსაზღვრელი წრისადმი მიწოდებისათვის გამოდგება, საჯაროდ გავრცელების წყაროდ უნდა შეფასდეს. სოციალური ქსელი არის პლატფორმა, გამიზნული ონლაინ სოციალური კავშირის შესაქმნელად იმ ადამიანებისაგან, რომლებსაც აქვთ საერთო ინტერესები,

საქმიანობის სფერო, ჰობი ან რეალური, ცხოვრებისეული კავშირი (ოჯახური, ნათესაური, სამსახურებრივი და ა.შ). თითოეული სოციალური ქსელი შედგება მომხმარებლის წარმომადგენლობისაგან (ე.წ. „პროფაილი“), მისი კავშირებისა და დამატებითი სერვისებისაგან.²

სასამართლოს შეფასებით, “TikTok” არის ერთ-ერთი ყველაზე მსხვილი და პოპულარული სოციალური ქსელი, შესაბამისად, მასზე ვიდეოს გამოქვეყნება ინფორმაციის საჯაროდ გავრცელებად უნდა შეფასდეს. თანამედროვე პირობებში იგი ინფორმაციის გამოაშკარავების ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული საშუალებაა, მასზე განთავსებული ინფორმაციის ადრესატი არის პირთა განუსაზღვრელი წრე. შესაბამისად, მითითებული სოციალური ქსელი მიჩნეულ უნდა იქნეს ასკ-ის 166-ე მუხლით განსაზღვრულ საზოგადოებრივ სივრცედ და ადგილად.

ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით:

„სოციალური ქსელი საზოგადოების ჩვეულებრივი თავშეყრის ადგილიდან განსხვავდება იმით, რომ ადამიანებს ერთმანეთთან კომუნიკაცია უწევთ ტექნიკური საშუალებით (კომპიუტერი, ტელეფონი, სმარტფონი და ასე შემდეგ), მათ შეუძლიათ გაეცნონ ერთმანეთის პოსტებს, ასევე ვიდეოს ატვირთვის ან პირდაპირი ტრანსლაციის შემთხვევაში უყურონ მათ და ასე შემდეგ, ხოლო საზოგადოების ჩვეულებრივ თავშეყრის ადგილას ეს ყველაფერი ხდება ტექნიკური საშუალების გამოყენების გარეშე პირდაპირი, ვიზუალური, მხედველობითი და სმენითი აღქმით. შესაბამისად, ასკ-ის 166-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაცული სიკეთე – საზოგადოებრივი წესრიგი და მოქალაქეთა სიმშვიდე შეიძლება ხელყოფილი იქნას როგორც ჩვეულებრივი თავშეყრის ადგილას, ასევე სოციალური ქსელით (რომელიც, როგორც უკვე შეფასდა, საზოგადოების თავშეყრის ადგილია), რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში “Tik Tok-ის” მომხმარებელი, რომელიც საზოგადოების წევრია, უნდა დავავალდებულოთ, რომ არ შეხედოს, არ წაიკითხოს, არ მოუსმინოს და არ აღიქვას სხვა მომხმარებლის მართლსაწინააღმდეგო ქმედება (მოცემულ შემთხვევაში ხულიგნობა), რაც საზოგადოებრივ წესრიგსა და სიმშვიდეს უდავოდ არღვევს“.³

რაც შეეხება საზოგადოებრივ წესრიგს, სასამართლოს მიხედვით, ეს არის საზოგადოების წევრთა ურთიერთობების ერთობლიობა, რომელიც უზრუნველყოფს ამ საზოგადოების სიმშვიდეს და გამოხატულებას ჰპოვებს საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილას მოქალაქეთა ღირსეულ ქცევაში. ასკ-ის 166-ე მუ-

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 9 იანვრის გადაწყვეტილება №ას-1559-1462-2012.

³ ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2020 წლის 07 მაისის დადგენილება №4/ა-183-20.

ხლის პირველი ნაწილით დადგენილი პასუხისმგებლობა სწორედ საზოგადოებრივ წესრიგის დაცვის მიზანს ემსახურება.

სამართლებრივი არგუმენტაციის ნაწილში სასამართლომ მიუთითა საქართველოს ასკ-ის მე-8, მე-10 და „სიტყვისა და გამობატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლებზე, რომელთა თანახმად, არავის არ შეიძლება შეეფარდოს ზემოქმედების ზომა ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის გამო, თუ არა კანონმდებლობით დადგენილ საფუძველზე და წესით, ხოლო ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევად (გადაცდომად) მიიჩნევა სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი წესრიგის ხელმყოფი მართლსაწინააღმდეგო, ბრალეული (განზრახი ან გაუფრთხილებელი) მოქმედება ან უმოქმედობა, რომლისთვისაც კანონმდებლობით გათვალისწინებულია ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა. „სიტყვისა და გამობატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, ამ კანონით აღიარებული და დაცული უფლებების ნებისმიერი შეზღუდვა შეიძლება დაწესდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს გათვალისწინებულია ნათელი და განჭვრეტადი, ვინროდ მიზანმიმართული კანონით და შეზღუდვით დაცული სიკეთე აღემატება შეზღუდვით მიყენებულ ზიანს. სასამართლომ ასევე მიუთითა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლზე, რომელიც გამობატვის თავისუფლებას ეხება. ეს უფლება მოიცავს პირის თავისუფლებას, ჰქონდეს შეხედულებები, მიიღოს ან გაავრცელოს ინფორმაცია თუ მოსაზრებები საჯარო ხელისუფლების ჩაურევლად და სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად. ამ თავისუფლებათა განხორციელება შეიძლება დაექვემდებაროს ისეთ წესებს, პირობებს, შეზღუდვებს ან სანქციებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უწესრიგობისა თუ დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობის ან მორალის დაცვის მიზნით, სხვათა რეპუტაციის ან უფლებების დასაცავად.

ვინაიდან ი.მ.-მა სოციალურ ქსელ “TikTok-ში“ განათავსა ვიდეო, სადაც გამოხატავს პროტესტს საგზაო პოლიტიკის მიმართ, აგინებს და უცენზუროდ მოიხსენიებს ქ. თბილისის მერს, მერიის თანამშრომლებს, პოლიციელებს და სხვა არაიდენტიფიცირებულ პირებს, რაც სამართალშემფარდებლის მოსაზრებით, სცილდება სიტყვისა და გამობატვის თავისუფლების ფარგლებს, სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია ასკ-ის 166-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული სამართალდარღვევის შემთხვევის არსებობა და ი.მ.-ის მიერ ხულიგნური ქვენაგრძნობით განპირობებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა, რითაც დაირღვა საზოგადოებრივი წესრიგი და სხვა მოქალაქეთა სიმშვიდე.

2.2. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის დადგენილება

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2023 წლის 11 მაისის დადგენილებით ძალაში დარჩა თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2023 წლის 10 მარტის დადგენილება.⁴ სააპელაციო სასამართლომ დამატებით განმარტა წვრილმანი ხულიგნობა და მიუთითა, რომ ეს უკანასკნელი არის საზოგადოებრივ ადგილებში ლანძღვა-გინება და სხვა იმგვარი ქმედება, რომელიც არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგს და მოქალაქეთა სიმშვიდეს. განსახილველ შემთხვევაში ასკ-ის 166-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შეფასებისას სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტზე და მიუთითა, რომ უცენზურო სიტყვა ნებისმიერ შემთხვევაში არ ქმნის წვრილმანი ხულიგნობის შემადგენლობას. სააპელაციო სასამართლო მოიხმობს „სიტყვის და გამოხატვის თავისუფლები შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის პირველ პუნქტს, რომლის თანახმად, კანონით შეიძლება დაწესდეს სიტყვის და გამოხატვის შინაარსობრივი რეგულირება, თუ იგი ეხება უხამსობას. სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ გამოხატვის თავისუფლება დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი არსებითი საფუძველი და საზოგადოების პროგრესისა და თითოეული ინდივიდის თვითრეალიზაციის ერთ-ერთი ძირითადი წინაპირობაა. სასამართლო მიუთითებს სკალკისა⁵ და ფერადის⁶ საქმეებზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკიდან და აღნიშნავს, რომ შეურაცხმყოფელი განცხადება შეიძლება ამოვარდეს გამოხატვის თავისუფლების დაცვის სფეროდან, თუ იგი მიზნად ისახავს მხოლოდ პირის დამცირებას ან ასახავს შეურაცხყოფას. ამდენად, სააპელაციო სასამართლოს მითითებით, ასკ-ის 166-ე მუხლის საკანონმდებლო მიზანი უნდა განიმარტოს იმგვარად, რომ იგი ემსახურებოდეს მითითებული სიკეთების დაცვას.

ზემოაღნიშნულ სამართლებრივ ნორმებსა და სასამართლო გადაწყვეტილებებზე მითითებით სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ ი.მ.-ის მიერ გამოყენებულია უხამსი და უცენზურო სიტყვების შემცველი გამონათქვამები, რაც წინააღმდეგობაში მოდის საზოგადოებაში დამკვიდრებულ ნორმებთან და

⁴ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2023 წლის 11 მაისის დადგენილება №4/ა-487-23. ი.მ.-ის მიერ გადაწყვეტილება გასაჩივრებულია ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ევროკონვენციის მე-10 მუხლით გარანტირებული უფლების – გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის დადგენის მოთხოვნით.

⁵ Skalka V. Poland [ECtHR], App. No. 43425/98, 27 May 2003.

⁶ Peradze and Others v. Georgia [ECtHR], App. No. 5631/16, 15 December 2022.

არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგს. ამდენად, სააპელაციო სასამართლომ გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს დასკვნა, რომ ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემული პირის მხრიდან დაირღვა საზოგადოებრივი წესრიგის და გასაჩივრებული დადგენილებით პირს მართებულად დაეკისრა ადმინისტრაციული სახდელი.

III. სასამართლოს გადაწყვეტილების შეფასება

პირველი და მეორე ინსტანციის სასამართლოები დადგენილების სამოტივაციო ნაწილში მიუთითებენ სხვადასხვა კანონმდებლობაზე, ასევე მოიხმობენ ევროსასამართლოს რამდენიმე გადაწყვეტილებას, თუმცა დასახელებული არგუმენტები არარელევანტურია სადავო საკითხის გადასაწყვეტად. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შესაფასებელია რამდენიმე საკვანძო საკითხი, რომელთა გათვალისწინების შემთხვევაშიც სასამართლოები დიდი ალბათობით განსხვავებულ გადაწყვეტილებას მიიღებდნენ.

1. გამონატვის თავისუფლების მნიშვნელობა

*„გამონატვის თავისუფლება, ეს არის ზარის რეკვასავით ხშირად განმეორებადი დეკლარაცია.“
ლუციუს ვილდჰაბერი⁷*

დემოკრატია ვერ იარსებებს თავისუფალი აზრის გარეშე,⁸ ხოლო ინდივიდუალური და საზოგადოებრივი აზრის ფორმირება სწორედ კომუნიკაციის პროცესში ხდება, აზრისა და ინფორმაციის თავისუფალი გამონატვის, გავრცელებისა და მიღების შედეგად.⁹

საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „აზრისა და მისი გამონატვის თავისუფლება დაცულია. დაუშვებელია ადამიანის დევნა აზრისა და მისი გამონატვის გამო“. ამავე მუხლის მე-5 პუნქტით, გამონატვის თავისუფლების შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ტერიტორიული მთლიანობის უზრუნველსაყოფად, სხვათა უფლებების დასაცავად, კონფიდენციალურად აღიარებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად ან სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად. ამრიგად, ნათე-

⁷ გოცირიძე, 2007, 52.

⁸ კუბლაშვილი, 2008, 211.

⁹ ლოლაძე, ფირცხალაშვილი, 2023, 386.

ლია, რომ გამონატვის თავისუფლება არ არის აბსოლუტური უფლება და იგი შესაძლებელია, დაექვემდებაროს შეზღუდვას საქართველოს კონსტიტუციაში მოხსენიებული ლეგიტიმური მიზნების მისაღწევად, ამავე მიზნების მიღწევის თანაზომიერი საშუალებების გამოყენებით.¹⁰

გამონატვის თავისუფლებას განსაკუთრებული ადგილი უკავია ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა სისტემაში, რადგან სწორედ ის განაპირობებს სხვა უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობას.¹¹ გამონატვის თავისუფლება დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი არსებითი საყრდენია, ის იცავს იდეებს, აზრებს, რწმენას და ინფორმაციას,¹² საფუძველია თითოეული ინდივიდისა და სრულიად საზოგადოების პროგრესული განვითარებისათვის. ზოგადად, მისი სულისკვეთება ისეთი იდეებისა თუ შეხედულებების გავრცელების უზრუნველყოფაში მდგომარეობს, რომლებიც, არსებითად, დაკავშირებულია საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვან საკითხებზე შეხედულებათა მრავალფეროვნებასთან, აზრთა ჭიდილთან და საჯარო და ინფორმირებული დებატების წახალისებასთან. მიუხედავად ამისა, გამონატვის თავისუფლებით დაცულია არა მხოლოდ იმგვარი იდეებისა და ინფორმაციის გავრცელება, რომლებიც შეესაბამება სოციუმში გაბატონებულ შეხედულებებს ან საზოგადოებისათვის სასარგებლოდ, მისაღებად ან/და უვნებლად მიიჩნევა და მიმართულია საზოგადოებისათვის კრიტიკულად მნიშვნელოვან საკითხებზე დებატების წახალისებისაკენ, არამედ, მათ შორის, განიხილება როგორც სახელმწიფოსა და საზოგადოებისათვის მიუღებელ, შეურაცხმყოფელ, შემანუხებელ ან/და შოკისმომგვრელ ინფორმაციად. საზოგადოების ფართო ფენებისათვის შესაძლოა ყოველთვის არ იყოს მისაღები ცალკეული ინდივიდების გამონატვა, თუმცა აღნიშნული გარემოება გამონატვას საკონსტიტუციოსამართლებრივი დაცვის მიღმა მყოფად არ გადააქცევს.¹³ ამდენად, „გამონატვის თავისუფლება არა მარტო თვითრეალიზაციის, არამედ ადამიანის ყოველმხრივი თავისუფალი განვითარების აუცილებელი წინაპირობაა“¹⁴.

¹⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 14 მაისის №2/2/516,542 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქეები – ალექსანდრე ბარამიძე, ლაშა ტულუში, ვახტანგ ხმაღაძე და ვახტანგ მაისია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-7.

¹¹ ადვიშვილი, 2004, 11.

¹² Gegenava, 2022, Vol. 25, 91.

¹³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეების – გიორგი თევდორაშვილისა და გიორგი კვერენჩილაძის განსხვავებული აზრი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2022 წლის 4 ნოემბრის №1/8/926 გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით.

¹⁴ გოცირიძე, 2007, 5.

ამასთან, ქართულ და გერმანულ ლიტერატურაში გავრცელებული მოსაზრებით, გათვითცნობიერებულად არასწორი ფაქტების გავრცელება-გაჟღერება ან/და პირის განზრახი დისკრედიტაცია, როგორც წესი, არ ექცევა გამოხატვის თავისუფლების უფლებით დაცულ სფეროში.¹⁵

განსახილველ შემთხვევაში სასამართლოების მიერ ხაზგასმულია გამოხატვის უფლების მნიშვნელობა, თუმცა არ არის სათანადოდ შეფასებული და არგუმენტირებული ი.მ.-ის მიერ სოციალურ ქსელ “TikTok“-ში განთავსებული ვიდეო (მისი შინაარსი და გამოხატვის ფორმა) რამდენად სცილდებოდა ეროვნული კანონმდებლობით ან „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-10 მუხლით დაცული უფლების ფარგლებს.

2. წვრილმანი ხულიგნობა

ასკ-ის 166-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, წვრილმანი ხულიგნობა არის საზოგადოებრივ ადგილებში ლანძღვა-გინება, მოქალაქეებზე შეურაცხმყოფელი გადაკიდება და სხვა ამგვარი მოქმედება, რომელიც არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგსა და მოქალაქეთა სიმშვიდეს. დასახელებული ნორმის მიხედვით, წვრილმანი ხულიგნობის შემადგენლობისათვის კუმულაციურად: 1. ქმედება უნდა ჩაიდინონ საზოგადოებრივ ადგილას; ბ) უნდა დაირღვეს საზოგადოებრივი წესრიგი და მოქალაქეთა სიმშვიდე.

2.1. “Tik Tok“, როგორც საზოგადოებრივი სივრცე

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკის მიხედვით, სოციალური ქსელი (Facebook, Tik Tok) საჯარო სივრცეა – „კონკრეტული მომხმარებლის მიერ ე.წ. სტატუსის თუ კომენტარის გამოქვეყნება ინფორმაციის საჯაროდ გავრცელებად უნდა შეფასდეს“¹⁶ და “TikTok” პლატფორმით გავრცელებული განცხადება ექცევა ევროკონვენციის მე-10 მუხლით დაცულ სფეროში.

განსახილველ შემთხვევაში მართებულია სასამართლოს განმარტება, რომ “TikTok“-ზე ვიდეოს გამოქვეყნება ინფორმაციის საჯაროდ გავრცელებად უნდა შეფასდეს. თუმცა ასკ-ის 166-ე მუხლის ნაწილის მიზანი არა საზოგადოებაში ეთიკური გარემოს შენარჩუნება, არამედ საჯარო სივრცეში კონფლიქტური

¹⁵ გვიდიანი, 107-108.

¹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 9 იანვრის №ას-1559-1462-2012 გადაწყვეტილება, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 13 ოქტომბრის №ას-517-2022 გადაწყვეტილება.

სიტუაციების არიდებაა. აღნიშნული გარემოება კი არაა აქტუალური სადავო შემთხვევაში, მეტიც, ი.მ.-მა ვიდეოს განთავსებისას წინასწარ გააფრთხილა აუდიტორია ვიდეოში გინების და არანორმატიული ლექსიკის შესახებ („ვისაც გინების მოსმენა არ გასურთ, არ უყუროთ და არ უსმინოთ“), შესაბამისად, სოციალურ ქსელში, ქუჩისგან განსხვავებით, მომხმარებელს აქვს შესაძლებლობა ზეგავლენა მოახდინოს თავის ქმედებაზე.

2.2. საზოგადოებრივი წესრიგის და მოქალაქეთა სიმშვიდის დარღვევა

სადავო საკითხია ი.მ.-ის მიერ გამოხატვის ფარგლების გადაცილებით დარღვეულია თუ არა „საზოგადოებრივი წესრიგი და მოქალაქეთა სიმშვიდე“. ამრიგად, შეფასებას საჭიროებს, დაცულია თუ არა მხოლოდ ისეთი გამოხატვა, ანუ ისეთი ინფორმაციებისა და იდეების გავრცელება, რომლებსაც კეთილგანწყობით ხვდებიან, თუ ისეთიც, რომელიც შეურაცხმყოფელი, გამაოგნებელი და შემაშვოთებელია. აღნიშნული საკითხის შეფასებისთვის სააპელაციო სასამართლო მოიხმობს განმარტებას საქმეზე – „ფერაძე და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“: „შეურაცხმყოფელი გამონათქვამი არ შეიძლება მოექცეს გამოხატვის თავისუფლებისათვის მინიჭებული დაცვის ქვეშ, თუკი ის უტოლდება უსაფუძვლო დამცირებას“¹⁷, თუმცა არ იყენებს იმავე გადანყვეტილებაში განვითარებულ მსჯელობას, რომლის თანახმად, როდესაც სასამართლო ამონებს ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოების მიერ მიღებულ გადანყვეტილებებს, ის უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ იმის გარკვევით, გამოიყენა თუ არა სახელმწიფომ თავისი დისკრეციული უფლებამოსილება გონივრულად, ყურადღებით და კეთილსინდისიერად. სამართალშემფარდებელმა უნდა განიხილოს გასაჩივრებული ჩარევა კომპლექსურად და დაადგინოს, რომ ის ემსახურებოდა „ლეგიტიმურ მიზანს“, განსაზღვროს, სცემდა თუ არა ის პასუხს „აუცილებელ საზოგადოებრივ საჭიროებას“ და კერძოდ, იყო თუ არა ამ მიზნის თანაზომიერი, ხოლო ეროვნული ხელისუფლების ორგანოების მიერ მის დასასაბუთებლად მოტანილი მიზეზები – „შესაბამისი და საკმარისი“. საჯარო ხელისუფლების ორგანოები თავიანთი გადანყვეტილებების გამოტანისას უნდა დაეყრდნონ შესაბამისი ფაქტების მისაღებ შეფასებას.¹⁸ ამასთან, ევროკონვენციის მე-10 მუხლის შესაბამისად, ევროსასამართლო მიუთითებს, რომ დასახელებული დებულება გამოიყენება არა მხოლოდ იმ ინფორმაციის ან იდეების მიმართ, რომ-

¹⁷ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2023 წლის 11 მაისის დადგენილება №4/ა-487-23.

¹⁸ *Peradze and Others v. Georgia* [ECTHR], App. No. 5631/16, 15 December 2022, para. 35.

ლებიც აღიქმება დადებითად, ან მიიჩნევა, როგორც უწყინარი ან უმნიშვნელო, არამედ ისეთების მიმართაც, რომლებიც შეურაცხმყოფელი, შოკისმომგვრელი ან შემანუხებელია სახელმწიფოსთვის ან მოსახლეობის რომელიმე სექტორისთვის. რაც შეეხება გამოხატვის ფორმას, სასამართლომ დაადგინა, რომ შეურაცხმყოფელი ენა შეიძლება მოხვდეს გამოხატვის თავისუფლების დაცვის ფარგლებს მიღმა, თუ ის უმიზეზო შეურაცხყოფაა (მაგალითად, როდესაც შეურაცხმყოფელი განცხადების ერთადერთი განზრახვა არის შეურაცხყოფა). თუმცა ვულგარული ფრაზების გამოყენება, თავისთავად, არ არის გადამწყვეტი შეურაცხმყოფელი გამონათქვამის შესაფასებლად, რადგან შეიძლება ასევე უბრალოდ სტილისტურ მიზნებს ემსახურებოდეს. როგორც გამოხატვის ფორმა, სტილი კომუნიკაციის ნაწილია და როგორც ასეთი, დაცულია გამოხატვის შინაარსთან ერთად.¹⁹

ევროსასამართლო განმარტავს, რომ ვიდრე ეროვნული სასამართლო „ჩარევა“ და „შეზღუდავს“ გამოხატვის თავისუფლებას, მან უნდა შეაფასოს და გაიაროს ის ტესტი, რომლითაც აფასებს ევროსასამართლო ჩარევისა და შეზღუდვის აუცილებლობას.²⁰ ფერადის საქმეში ევროსასამართლომ მიიჩნია, რომ მხოლოდ ფორმაზე ფოკუსირებით ეროვნულმა სასამართლოებმა ზედმეტად გამიჯნეს სადავო განცხადების ვულგარული ხასიათი მისი კონტენტისა და აშკარა მიზნისგან, ვინაიდან ვულგარული ფრაზების გამოყენება, თავისთავად, არ არის გადამწყვეტი კონვენციის მე-10 მუხლის შესაბამისად შეურაცხმყოფელი გამონათქვამის შეფასებისას, რადგან ეს შეიძლება უბრალოდ სტილის ნაწილი იყოს. სადავო ფორმა, რომელიც მომჩივნებმა აირჩიეს საზოგადოებრივი ინტერესის საკითხზე საკუთარი აზრის გამოსახატად ვერ იქნებოდა საკმარისი საჯარო მანიფესტაციაზე სიტყვის შესაზღუდად, რომელიც მიზნად ისახავდა მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი ინტერესის საკითხისადმი ყურადღების მიქცევას.²¹

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, „სიტყვის და გამოხატვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის „ბ“ პუნქტის თანახმად, აზრი არის შეფასებითი მსჯელობა, თვალსაზრისი, კომენტარი, აგრეთვე ნებისმიერი სახით ისეთი შეხედულების გამოხატვა, რომელიც ასახავს რომელიმე პიროვნების, მოვლენის ან საგნის მიმართ დამოკიდებულებას და არ შეიცავს დადასტურებად ან უარყოფად ფაქტს. შესაბამისად, უნდა გაირკვეს სადავო პოსტის შინაარსის სიმართლესთან შეუსაბამობა. „აზრი“ ფართოდ უნდა

¹⁹ იქვე, para. 37.

²⁰ იხ., *Steel And Morris v. the United Kingdom* [EctHR], App. No. 68416/01, 15 February 2005.

²¹ *Peradze and Others v. Georgia* [EctHR], App. No. 5631/16, 15 December 2022, paras. 44-45.

განიმარტოს. იგი გულისხმობს განსჯას, დამოკიდებულებასა თუ შეფასებას, რომლის სისწორე თუ მცდარობა დამოკიდებულია მთლიანად ინდივიდზე, მის სუბიექტურ დამოკიდებულებაზე. ფაქტები კი ჩვეულებრივ მოკლებულია სუბიექტურ დამოკიდებულებას, ისინი ობიექტური გარემოებებიდან გამომდინარეობს, ამიტომ, ფაქტების გადამოწმება და მათი ნამდვილობასთან შესაბამისობის დადგენა შესაძლებელია. უმეტეს შემთხვევაში აზრები და ფაქტები ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული და მათი გამიჯვნა არცთუ ისე ადვილია. რეალურად გამოხატვის (გამოთქმის) ორივე ფორმა იშვიათადაა ე.წ. „სუფთა სახით“. უმთავრესად, ჭარბობს სწორედ ისეთი გამონათქვამები, რომლებშიც თავს იყრის როგორც შეფასებითი, ასევე ფაქტობრივი ელემენტები. აზრი ხშირად ეყრდნობა და ეხება ფაქტებს, ფაქტები კი, თავის მხრივ, აზრის საფუძველია, რომელიც ადასტურებს ან უარყოფს მათ, ამიტომაც საკამათო გამონათქვამის, როგორც შეხედულების ან როგორც ფაქტის გადმოცემის, სამართლებრივი კვალიფიკაციისას, შესაძლებელია გამოთქმის კონტექსტის მიხედვით მისი ცალკეული ნაწილების იზოლირება, მაგრამ ეს მეთოდი გამართლებულია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ამით არ იკარგება ან არ ყალიბდება გამონათქვამის შინაარსი და ნამდვილი აზრი. თუკი ასეთი იზოლირება შეუძლებელია გამონათქვამის შინაარსის გაყალბების გარეშე, მაშინ ეს გამონათქვამი უნდა ჩაითვალოს მთლიანად აზრის გამოთქმად, ანუ შეხედულებად, შეფასებით მსჯელობად და შესაბამისად, მთლიანად უნდა შევიდეს ძირითადი უფლებით დაცულ სფეროში. სადავო გამონათქვამის მართებული კვალიფიკაციისათვის უნდა შემოწმდეს მისი შინაარსი, გამოთქმის ფორმა და გამოთქმის კონტექსტი, თუ რა ფაქტობრივი ელემენტებისაგან შედგება გამონათქვამი,²² შეეხება თუ არა ესა თუ ის გამოხატვა საზოგადოებრივი ინტერესის საკითხებს; რა სფეროს შეეხება გამოხატვა და ვის მიმართ არის ის გამოთქმული;²³ ჯდება თუ არა დასაშვები კრიტიკის ფარგლებში; ვის მიერ არის გამოთქმული კრიტიკა; როგორია ინფორმაციისა და

²² იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 24 მარტის №ას-1498-2022 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 3 აპრილის №ას-1477-1489-2011 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 11 მარტის №ას-569-540-2014 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 6 აპრილის №ას-1366-2019 გადაწყვეტილება და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 28 ივნისის №ას-989-2019 გადაწყვეტილება.

²³ კრიტიკული შეფასებების დასაშვები ფარგლები განსაკუთრებით ფართოა იმ შემთხვევაში, როდესაც კრიტიკის ადრესატია სახელმწიფო, მთავრობა, პოლიტიკოსები, მაღალი რანგის მოხელეები თუ სხვა საჯარო პირები, იხ., ლოლაძე, ფირცხალაშვილი, 2023, 443.

იდებების შინაარსი; როგორია კანონიერი ინტერესებისათვის (მაგ: რეპუტაციისათვის) მიყენებული ან პოტენციური ზიანი და სხვა.²⁴ გამოხატვის აკრძალვა უნდა იყოს საბოლოო საშუალება.²⁵

როგორც სადავო საქმის მასალებიდან ირკვევა, ი.მ. არის აქტივისტი და ხშირად გამოხატავს საკუთარ ნეგატიურ მოსაზრებებს სოციალური ქსელის მეშვეობით საზოგადოების მნიშვნელოვან სხვადასხვა საკითხზე. სადავო საკითხის შემთხვევაში ის გამოხატავს პროტესტს იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რომ ავტობუსების ხაზზე (ე.წ. „ბასლეინი“) მხოლოდ პრივილეგირებულ ადამიანებს შეუძლიათ გავლა, ხოლო ჩვეულებრივ ადამიანებს პოლიცია აჯარიმებს. ამასთან, ი.მ.-ის მიმართვას არ ჰყავს კონკრეტული ადრესატი და არ არის მიმართული კონკრეტული პოლიციელისაკენ, გამონათქვამს აქვს პირობითი ხასიათი. პირველი და მეორე ინსტანციის სასამართლოებს არ შეუფასებიათ ი.მ. მიმართვა „აზრია“ თუ „ფაქტი“ და რამდენად თავსებადია როგორც „სიტყვის და გამოხატვის შესახებ“ საქართველოს კანონის, ასევე, ევროკონვენციის მე-10 მუხლით დაცულ სფეროსთან.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით,

„თავისუფალი სიტყვა იმით ფასობს, ანუ სწორედ იმაში გამოიხატება სიტყვის თავისუფლება, რომ ის მოიცავს არა მხოლოდ ისეთ მოსაზრებებს თუ გამონათქვამებს, რომლებიც ყველასათვის მისაღებია, დადებითად აღიქმება, მთლიანად საზოგადოების ან თუნდაც მისი დიდი ნაწილის, უმრავლესობის აზრს და გემოვნებას ეხმიანება, არ ითვლება საჩოთიროდ, არამედ მოიცავს ისეთ იდეებს, აზრებს თუ გამონათქვამებსაც, რომლებიც მიუღებელია ხელისუფლებისთვის, საზოგადოების ნაწილისთვის თუ ცალკეული ადამიანებისთვის, შოკის მომგვრელია, რომელმაც შეიძლება აღაშფოთოს საზოგადოება, ადამიანები, წყენაც კი მიაყენოს მათ, გამოიწვიოს საზოგადოებაში ვნებათაღელვა, ასევე იგი მოიცავს კრიტიკას და სარკაზმსაც. ასეთია ტოლერანტობის, პლურალიზმის, შემწყნარებლობის მოთხოვნები, რომლებიც დემოკრატიის საზრდოობისთვის შეუცვლელი წყაროა.“²⁶

²⁴ მჭედლიძე, 2017, 173.

²⁵ Gegenava, 2022, 103.

²⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 30 სექტემბრის №1/6/561,568 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქე იური ვაზაგა-შვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-40.

IV. დასკვნა

სასამართლოს მიერ გამოხატვის თავისუფლების დავებთან დაკავშირებული საქმეების განხილვისას, სასურველია, გაზიარებულ იქნეს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ პრეცედენტული სამართლით შემუშავებული გარკვეული მიდგომები და კრიტერიუმები, რომლებიც გავლენას ახდენენ ზემოაღნიშნული „ჩარევის აუცილებლობის“ შეფასებაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში სასამართლოს გადანყვეტილება გააჩენს საშიშროებას სოციალურ ქსელებში შეიზღუდოს სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლება. ეს კი „შექმნის ცენზურის/თვითცენზურის საფრთხეს და „მსუსხავი ეფექტი“ ექნება საზოგადოებისათვის.

მიზანშეწონილია, ქართული სამართალი მეტად დაუახლოვდეს ევროპულ სასამართლოს პრაქტიკას და კანონით განისაზღვროს უხამსობისაგან და შეურაცხმყოფელი გამონათქვამებისაგან დაცვის კონკრეტული მექანიზმები.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ადვიშვილი ზ., მედია და კანონი, თბილისი, 2004
- გვიდიანი ჯ, აზრის გამოხატვის საკონსტიტუციოსამართლებრივი სტანდარტი: ქართული და ევროპული პერსპექტივა, გიორგი კვერენჩხილაძე 50, თბილისი, 2022
- გოცირიძე ე., გამოხატვის თავისუფლება კონფლიქტურ ღირებულებათა სამართლიანი დაბალანსების კონტექსტში (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და სტრასბურგის სასამართლოს იურისპრუდენციის მიხედვით), სადოქტორო ნაშრომი, თბილისი, 2007
- კუბლაშვილი კ., ძირითადი უფლებები, თბილისი, 2008
- ლოლაძე ბ., ფირცხალაშვილი ა., ძირითადი უფლებები, კომენტარი, თბილისი, 2023
- მჭედლიძე ნ., საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები, თბილისი, 2017
- Gegenava D., *Insults to Religious Feelings v. Freedom of Expression: Lessons from Aisa's Case*, *Studia z Prawa Wyznaniowego*, Vol. 25, 2022, 91-105.